

Livets väg

nr 66

Jesus sa: Jag är vägen, sanningen och livet. Ingen kommer till Fadern utom genom mig (Joh. 14:6).

Om lagen

8. Luthers lilla katekes

Även om den lilla katekesen är kort och enkel utgör den en mycket viktig sammanfattning av Guds ord grundläggande lära. När det gäller tio Guds bud ser vi att Luther inte slaviskt följer texten i 2 Mos. 20 eller 5 Mos. 5. Detta beror på att Luther sammanfattar lagen och buden med förklaringar i enlighet med vad som gäller i nya testamentet. Hela Mose lag som given till det judiska folket under gamla förbundets tid är avskaffad. Den var endast en skuggbild av det som skulle komma, nämligen Kristus, verkligheten själv, och med honom det nya förbundet. Kolosserbrevet säger ju:

Låt därför ingen döma er för vad ni äter och dricker eller när det gäller högtid eller nymånad eller sabbat. Allt detta är en skugga av det som skulle komma, men själva verkligheten är Kristus (Kol. 2:16f).

Men i Mose lag fanns också sådant som tillhör den evigt gällande morallagen. Det är den lag som av naturen är skriven i alla människors hjärtan och samveten (Rom. 1:19, 2:15). Kristus utlägger också denna lag närmare i bergspredikan (Matt. 5-7). Morallagen finns också hos Mose i form av det dubbla kärleksbudet, som också citeras av Jesus (5 Mos. 6:5, 3 Mos. 19:18, Matt. 22:37-40).

Matteus skriver: *”Fariseerna hörde att Jesus hade gjort saddukeerna svarslösa och samlades runt honom. En av dem, en laglärd, ville pröva honom och frågade: ”Mästare, vilket är det största budet i lagen?” Han svarade: ”Du ska älska Herren din Gud av hela ditt hjärta och av hela din själ och av hela ditt förstånd. Det är det största och första budet. Sedan kommer ett som liknar det: Du ska älska din nästa som dig själv. På dessa två bud hänger hela lagen och profeterna” (Matt. 22:34-40).*

All lag i GT som stämmer överens med morallagen är alltså evigt gällande, både i den naturliga lagen och överallt i Skriften där lagen lärs, både i GT och i NT. Men sådant som var begränsat enbart till gamla förbundet, t.ex. offerlagarna, omskärelsen, påskalammet, sabbaten, nymånader, högtider, reningslagar m.m. är avskaffat och gäller inte alls i det nya förbundet.

Luther gav därför lagen i katekesen och budens utformning en enklare form än den text som Mose hade fått på de två stentavlorna. Här är Luthers text till buden med förklaringar enligt den första utgåvan (1519, min översättning med några ställen lätt moderniserade):

Första budet

Du ska inte ha några andra gudar.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud över allting och förtrösta på honom.

Andra budet

Du ska inte missbruka din Guds namn.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte använder hans namn till att svära och förbanna eller trolla. Vi ska inte ljuga eller lura någon i hans namn, utan istället ropa till Gud i all nöd, be, tacka och lovprisa honom.

Tredje budet

Du ska hålla vilodagen helig.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte föraktar predikan och Guds Ord, utan håller det heligt, gärna hör och lär oss det.

Fjärde budet

Du ska hedra din far och mor, så att det går dig väl och du får leva länge på jorden.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte föraktar eller förargar våra föräldrar och andra överordnade. Vi ska hålla dem i ära, tjäna, lyda, älska och uppskatta dem.

Livets väg

Evangeliskt-lutherskt kyrkblad

Nr 66, 12 april 2024

Red. kyrkoherde Sten Rydh

Femte budet

Du ska inte döda.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud så att vi inte skadar vår nästa till kroppen eller gör honom illa på annat sätt. Vi ska istället hjälpa honom med allt han behöver.

Sjätte budet

Du ska inte bryta äktenskapet.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud så att vi lever rent och ärbart både i ord och gärning. Var och en ska älska och ära sin man eller hustru.

Sjunde budet

Du ska inte stjåla.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud så att vi inte tar ifrån vår nästa hans pengar eller något han äger. Vi ska inte lura honom genom oärliga och skumma affärer utan hjälpa honom att skydda och förbättra det han har.

Åttonde budet

Du ska inte vittna falskt mot din nästa.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte ljuger, sprider falska rykten eller talar illa om vår nästa. Vi ska i stället ursäkta honom, tänka och tala väl om honom och vända allt till det bästa.

Nionde budet

Du ska inte ha begär till din nästas hus.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud så att vi inte listigt försöker roffa åt oss vår nästas arv eller egendom. Vi får inte heller lura till oss det under sken av lag och rätt. Vi ska istället hjälpa vår nästa att bevara det som är hans.

Tionde budet

Du ska inte ha begär till din nästas hustru, anställda eller något annat han har.

Vad är det?

Svar: Vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte tar ifrån vår nästa hans hustru och anställda eller lockar bort dem från honom. Vi ska istället förmana dem att stanna kvar och troget sköta sina uppgifter.

* * *

Så långt Luthers katekes. Vi ser här att Luther pedagogiskt låter alla buden börja med "Du ska...". Texten är också betydligt kortare än i t.ex. 2 Mos. 20:1-17 som har följande text (siffrorna inom parentes motsvarar Luthers indelning):

Och Gud talade alla dessa ord:

(1) *Jag är Herren din Gud som har fört dig ut ur Egyptens land, ur trädgårdshuset. Du ska inte ha andra gudar vid sidan av mig. Du ska inte göra dig någon bildstod eller avbild av det som är uppe i himlen eller nere på jorden eller i vattnet under jorden. Du ska inte tillbe dem eller tjäna dem, för jag, Herren din Gud, är en nitisk Gud. Jag låter straffet för fädernas missgärning drabba barnen till tredje och fjärde led när man hatar mig, men visar nåd mot tusentals när man älskar mig och håller mina bud.*

(2) *Du ska inte missbruka Herren din Guds namn, för Herren ska inte låta den bli ostraffad som missbrukar hans namn.*

(3) *Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den. Sex dagar ska du arbeta och uträtta alla dina sysslor. Men den sjunde dagen är Herren din Guds sabbat. Då ska du inte utföra något arbete, inte heller din son eller dotter, din tjänare eller tjänarinna eller din boskap, eller främlingen som bor hos dig inom dina portar. För på sex dagar gjorde Herren himlen och jorden och havet och allt som är i dem, men på sjunde dagen vilade han. Därför har Herren välsignat sabbatsdagen och helgat den.*

(4) *Hedra din far och din mor, så att du får leva länge i det land som Herren din Gud ger dig*

(5) *Du ska inte mörda.*

(6) *Du ska inte begå äktenskapsbrott.*

(7) *Du ska inte stjåla.*

(8) *Du ska inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.*

(9) *Du ska inte ha begär till din nästas hus.*

(10) *Du ska inte ha begär till din nästas hustru, inte heller till hans tjänare eller tjänarinna, hans oxar eller hans åsna eller något annat som tillhör din nästa.*

Kommentar till budorden

Eftersom det inte står var de olika buden börjar och slutar kan man göra olika indelningar. Den reformerta kyrkan vill ha det s.k. bildförbudet som bud nr 2 och slår då ihop 9 och 10 till ett bud. Det är inte fel att göra olika indelningar. Men Luther menade att bildförbudet endast gäller avgudadyrkan men däremot inte något förbud för bilder i allmänhet eller att t.ex. avbilda Kristus på korset. Här skrev Luther en skarp skrift mot

Karlstadt, som krävde att man även i NT skulle ha ett särskilt bildförbud.

Vidare har Luther inte med sabbatsbudet i den mening att man måste fira sabbaten (lördagen) och inte får utföra något arbete då. Luther visar att vi i NT inte har något bud om en viss gudstjänst dag utan att budet i sin allmängiltiga form endast handlar om att hålla Guds ord heligt. Det innebär att vi som kristna är fria att hålla gudstjänst vilken dag vi vill. Att vi ändå brukar hålla söndagen som en gudstjänst dag och att vi håller fast vid kyrkoårets högtider är något vi gör i kristen frihet.

Luther har också i sin katekes tagit med ett stycke av det första budet hos Mose i sin allmänna förklaring till alla buden. Luther skriver:

Vad säger nu Gud om alla sina bud?

Han säger så här: Jag, Herren, din Gud, är en nitälskande* Gud, som låter straffet för fädernas missgärning drabba barnen, ja, tredje och fjärde släktledet, när man hatar mig, men som visar nåd mot tusen släktled, när man älskar mig och håller mina bud (2 Mos. 20:5-6).

Vad är det?

Svar: Gud hotar att straffa alla som överträder buden. Därför ska vi frukta för Guds vrede** och inte handla mot hans bud. Men han lovar nåd och allt gott mot dem som håller buden. Därför ska vi älska Gud och förtrösta på honom och gärna leva efter hans bud.

*Min kommentar: *Ordet "nitälskande" betyder att Gud kräver en noggrann och fullkomlig lydnad. Så länge barn och efterkommande lever i synd och otro är de under Guds straff. Men om de omvänder sig och tror på Kristus får de Guds nåd och förlåtelse.*

***"Vrede" bland människor är vanligen när någon är mycket arg och visar stor ilska. Guds vrede däremot är en helig vrede, ett uttryck för Guds stränghet och rättvisa straff över synden.*

9. Ett exempel på hur man kan förstå lagen i GT

Mose skriver:

Ett altare av jord ska du göra åt mig, och på det ska du offra dina brännoffer och dina gemenskapsoffer, din småboskap och nötboskap. På varje plats där jag låter mitt namn bli ihågkommet ska jag komma till dig och välsigna dig (2 Mos. 20:24).

Under GT:s tid utsåg Gud de platser man skulle ha för tabernaklet (det speciella tält som

Mose på Guds befallning lät tillverka) och senare för templet. Endast där skall man offra olika djur m.m. Offerlagarna var mycket detaljerade. Men Mose lag som yttre bestämmelse för en gudstjänstplats och offer är avskaffad i NT.

Men syftet med denna lag hos Mose var att se till att Israels folk visste var och hur den tidens gudstjänst skulle firas. Hela tempelgudstjänsten var en förebild som pekade fram mot att Kristus skulle komma och offra sig själv för hela världens synder. Genom tron på detta löfte blev gamla testamentets människor frälsta. Detta löfte hade ju getts redan till Adam och Eva (1 Mos. 3:15) och sedan upprepats till patriarker och profeter, t.ex. till Noa, Abraham, Isak, Jakob, Josef, Mose, Josua, David, Salomo, Jeremia, Jesaja, Daniel och Hesekiel m.fl.

Om vi på rätt sätt vill hålla fast vid första budet och gudstjänsten måste vi förstå att detta bud endast kan uppfyllas och hållas genom tron på Frälsaren, Jesus Kristus. I det nya förbundet är gudstjänsten inte längre bunden vid någon viss plats på jorden. Varken Jerusalem eller Rom eller någon annan plats är i NT bestämd som platsen för Guds närvaro. Det är i stället så att Gud har förordnat att överallt där hans ord förkunnas rent och klart och de i ordet befallda sakramenten förvaltas rätt, där är Gud själv närvarande och ger sin nåd till var och en som tror på evangelium.

De kristna grupper och kyrkor som idag ser ett särskilt handlande av Gud i staten Israel eller i staden Jerusalem gör ett allvarligt misstag. Jesus förutsade Jerusalems förstörelse och vår tids s.k. sionistiska rörelse har ingenting med profetiornas uppfyllelse att göra. Skriften lär inte något jordiskt tusenårsrike där Israel och Jerusalem skulle inta en huvudroll. Allt sådant är svärmiska tankar utan stöd i Guds ord. När Skriften lär att "hela Israel" skall bli frälst innebär detta endast att både judar och hedningar tillsammans skall bli frälsta genom tron på Jesus Kristus och att detta skall fortsätta att ske fram till Kristi återkomst.

Skriften avvisar också alla mänskliga traditioner som säger att påven i Rom skulle ha en särskild position i kyrkan eller att den kristna enheten skulle kunna manifesteras i den moderna ekumenismen med alla dess villoläror. Sådant är istället tecken på den antikristiska tid vi lever i.

* * *